

REFORMA RELIGIOASA IN FRANTA

Cuprins:

- 1. Introducere**
- 2. Cauzele Reformei**
- 3. Reforma si raspandirea ei**
- 4. Contrareforma**

1. Introducere

Prefacerile sociale si economice care au avut loc in secolele XIV-XV au generat o criza si in plan religios: **Reforma**.

Originea acesteia trebuie cautata in decaderea morala a clerului si in refuzul comunitatilor din Germania de a mai finanta o Biserica venala si corupta.

Cel care a declansat miscarea impotriva Bisericii catolice a fost Martin Luther. Acesta considera ca numai Dumnezeu poate asigura mantuirea pacatosilor. Ideile sale au determinat ruptura de Biserica Romei si nasterea Bisericii Luterane.

O alta miscare a Reformei s-a manifestat in Elvetia: calvinismul.

2. Cauzele Reformei

Reforma reprezinta o miscare social-politica si ideologica de la inceputul secolului al XVI-lea, indreptata impotriva Bisericii catolice. Numita *drama a constiintei* europene, Reforma a dus la scindarea unitatii Bisericii catolice, din care s-au desprins Bisericile reformate sau protestante. Ea a fost rezultatul unor evolutii in cadrul Bisericii catolice, dar si al unor cauze mai generale.

Secolele XIV-XV au fost bantuite de razboaie mistuitoare, de foamete si ciuma. O stare de angoasa a cuprins sufletele tuturor. Ideea mortii, a sfarsitului si infernului era dominanta. Biserica s-a dovedit incapabila sa rezolve aceste nelinistii. Mai mult, descoperirea Lumii Noi a aratat ca oamenii puteau trai fericiți si fara a cunoaste crestinismul. Decaderea morala a clerului inalt este o alta cauza. Acesta uitase de preceptele crestinismului

primitiv, care cerea smerenie și simplitate. Multi dintre clerici, urmând modelul nobililor, trăiau înconjurați de o veritabilă curte, ducând un trai plin de lux. Veniturile acestora proveneau din beneficii, din cumulul mai multor funcții. Acestea nu erau însă atribuite celor mai merituosi oameni ai Bisericii, fiind obținute prin cumpărare și trafic de influență. A reapărut astfel simonia și nepotismul.

Reforma a fost urmarea directă a slăbirii autorității papale. După ce, între secolele XI-XIII, papalitatea fusese în conflict cu împărații germani, la începutul secolului al XIV-lea, un nou conflict se năstărea între papa Bonifaciu al VIII-lea și regele Franței, Filip cel Frumos. Biserica a intrat atunci într-o perioadă critică. Umilit, papa și-a parasit scaunul pontifical, cedând astfel locul candidatului adus de rege. Centrul catolicismului s-a mutat la Avignon, o dată cu noul papa.

Schimbarea reședinței a compromis prestigiul papalității. Tutela Franței și o reformă a Bisericii apăreau necesare. Autoritatea Bisericii a fost subrezită și mai tare când, după 1377, papa s-a întors la Roma. Alegerea, în 1378, a unui nou papa a declanșat o mare schismă. Cardinalii francezi nu l-au recunoscut pe noul papa, desemnând unul francez, la Avignon. Criza s-a încheiat de-abia în 1414, când, prin Conciliul de la Constanța, a fost ales un papa, Martin al V-lea, recunoscut de toți.

Comportarea unor papi lăsa mult de dorit: Alexandru al VI-lea Borgia a dus o viață scandaloasă, iar urmașul acestuia, Iuliu al II-lea, deși a reimpus demnitatea și sobrietatea, a lăsat ca pontificatul său să fie în întregime absorbit de intrigă diplomatică și de operațiuni războinice; Leon al X-lea, din familia de Medici, a fost mai mult preocupat de artă și literatură.

Renasterea și umanismul au contribuit la adâncirea crizei religioase, prin eliberarea spiritului uman de sub tutela Bisericii.

Umanistii au inoculat în spirite gustul criticii. Acest mod de a gândi venea în contradicție cu doctrina oficială care se baza pe autoritatea *Scripturii* și pe tradiția apostolilor. Prin exegeza filosofică, ei au repus în circulație textele primare ale creștinismului, iar prin tipărirea acestora le-au făcut cunoscute unui număr mare de persoane. S-a constatat că Biserica interpretase în favoarea ei unele pasaje ale Bibliei, iar unele documente pe care se sprijineau pretențiile ei de dominație, între care și celebrul *Donatio Constantini*, erau false.

Situația economică a Bisericii catolice a constituit un motiv de nemulțumire, Biserica fiind unul dintre cei mai mari proprietari și dispunând de importante venituri. În Germania, ea deținea o treime din suprafața arabilă, iar englezii erau profund nemulțumiți de sumele foarte mari trimise la Roma. Curia papală se transformase într-o uriașă mașină de stors

bani, destinata cheltuielilor pentru fast si chiar militare. Bogatiile imense ale Bisericii si clerului, averile manastirilor au dus la aparitia unui curent care sustinea necesitatea redistribuirii marilor proprietati ecleziastice.

In pofida numeroaselor avantaje economice, Biserica catolica a introdus practica vanzarii indulgentelor, cuparate de cei carora li se ptomitea iertarea pacatelor. Aceasta practica contravenea spiritului Bibliei si submina esenta invataturii lui Hristos.

Dezvoltarea burgheziei, interesata in acumularea de capital, venea in contradictie cu existenta unui cler neproductiv si corupt. Burghezia dorea o Biserica saraca, simplificrea ceremonialului religios si un calendar mai simplu, cu mai putine sarbatori.

Acelasi sentiment il nutreau si taranii si orasenii saraci, care doreau o Biserica necostisitoare. Dezvoltarea unei burghezii locale a determinat conturarea, intr-o forma incipienta, a sentimentului national si a incurajat contestarea autoritatii universale a papei.

Reforma a avut si cauze politice, legate de progresele inregistrate in organizarea statelor in urma incheierii procesului de centralizare. Monarhia centralizata, cum a fost cea engleza, nu a acceptat implicarea papalitatii in problemele ei.

Amenintata de erezii, Biserica catolica devine tot mai intoleranta. Prin Constitutia din 1231, papa Grigore al IX-lea a decis cum sa actioneze agentii sai (inchizitorii), pentru identificarea ereticilor. Alesi dintre dominicani, apreciati pentru formatia lor intelectuala riguloasa, acestia se deplasau din localitate in localitate. Cand soseau intr-o asezare, ei ii informau pe locuitori ca aveau la dispozitie 30 de zile pentru a-si marturisirea ratacirea, timp in care acestia nu aveau de suportat decat o pedeapsa usoara. Suspectii care nu abjurasera erau adusi in fata unui tribunal ecleziastic.

In 1252, Inocentiu al IV-lea a legalizat tortura. In principiu, aceasta pedeapsa se aplica o singura data, dar, cu timpul, inchizitorii au eludat aceasta prevedere, prezentand torturile ulterioare drept continuari ale celei dintai. De multe ori, ereticii erau predati autoritatilor civile care ii pedepseau prin arderea pe rug.

Evul Mediu a fost marcat de numeroase luari de pozitie impotriva Bisericii catolice. In sec. al XV-lea, larga difuzare a cartilor tiparite in limbile nationale, tratand subiecte religioase si adresate laicilor, a dus la intarirea pietatii populare. Unii predicatori se adresau direct poporului, aratand abaterile Bisericii catolice de la invatatura Bibliei si necesitatea reformarii ei. Inca din sec. al XIV-lea isi face loc ideea introducerii unei reforme radicale a Bisericii, care sa duca la regasirea mesajului initial al crestinismului. Actiunile unor predicatori tempera sensibilitatea religioasa

populara: foarte bine pregatiti si inzestrati cu o mare influenta asupra maselor, ei isi ilustrau predicile cu exemple din viata cotidiana. Se dezvolta astfel un curent popular, *Devotio moderna* (credinta moderna), care corespundea sentimentul popular de pietate, axat pe suferintele fizice si morale ale lui Iisus si ale Fecioarei. Acest curent era sustinut si de umanisti, deoarece ii considerau ca esenta a crestinismului comunicarea, prin Hristos, a omului cu Dumnezeu.

John Wyclif (1328-1384), preot si profesor la Universitatea din Oxord, avocat ecleziastic al Coroanei, a formulat o teorie a puterii si una a celei ecleziastice, sustinand ca membrii clerului nu pot dezlega de pacate si nu sunt intermediari intre credincios si Dumnezeu; el a criticat sever avutiile si abuzurile Bisericii catolice si a propus regelui Angliei sa confiste bunurile acesteia. El afirma ca enoriasii pot sa interpreteze ei insisi Sfanta Sriptura, fara sa o accepte pe cea oficiala. Pentru a cunoaste direct mesajul Bibliei, Wyclif a inceput traducerea acesteia in limba engleza. Mai multe dintre ideile lui vor fi preluate de protestanti in secolul al XVI-lea.

3. Reforma si raspandirea ei

Calvinismul

In Franta, s-a resimtit, deasemenea, necesitatea reformarii Bisericii si reinvierii surselor initiale ale credintei. Regele Francisc I parea favorabil noilor idei, pana la *afacerea afiselor* (1534), cand luteranii au lipit pana la usa camerei regelui, afise prin care se cerea inlaturarea *messei* (liturgia). Scandalul l-a obligat pe rege sa ia masuri impotriva protestatantilor. Unul dintre acestia, Jean Calvin, instalat la Geneva dupa 1515, a transformat orasul intr-un *oras-biserica*. El a devenit un veritabil tiran, reglementand, dupa bunul sau plac, intreaga viata politica, religioasa si morala. Orasul era condus de un mare *consiliu*, desemnat prin alegeri dirijate de Calvin. Au fost impuse reguli puritane: putine petreceri si reuniuni mondene, mai putine spectacole de teatru; cerceii de aur si hainele de matase au fost interzise.

Reforma in alte tari

Ideile Reformei s-au raspandit in scurt timp si-n alte tari. Tanarul rege al Suediei, Gustav Vasa, a creat o Biserica luterana si a proclamat independenta tarii, desprinzandu-se de sub hegemonia Danemarcei. Aceasta din urma a trecut si ea la Reforma, in 1539. Spre 1560 toata Europa de Nord a fost castigata de ideile Reformei. Calvinismul a castigat teren in Franta, Suedia, Tarile de Jos, Ungaria.

4. Contrareforma

Progresele realizate de protestantism au inceput sa nelinisteasca biserica romana. Reforma reusise sa divizeze unitatea crestina a Occidentului si sa saraceasca Biserica catolica. Daca in prima jumătate a sec. al XVI-lea, catolicii au asistat cu oarecare pasivitate la raspandirea protestantismului, incepand cu mijlocul veacului, acestia au simtit nevoia sa opreasca aceasta revolutie religioasa. Biserica a simtit nevoia sa se reinnoiasca si, prin noile transformari, sa se opuna expresiunii protestantismului. Aceasta miscare s-a numit Contrareforma (Reforma catolica).

Papa Paul al III-lea a convocat un Conciliu la Trento, care s-a desfasurat de-a lungul mai multor ani. Conciliu fusese gandit sa puna fata in fata catolicismul si pe Luther, dar si-a desfasurat, in prima faza, activitatea in absenta protestantilor.

Singura traducere a Bibliei recunoscuta era cea facuta de Sf. Ieronim, numita *Vulgata*, fara insa a se interpune si alte versiuni.

Conciliul a adoptat unele masuri, avand ca scop combaterea protestantismului si eliminarea abuzurilor care au promovat Reforma. Acestea au vizat:

- a) precizarea doctrinei bisericesci: salvarea prin credinta si prin binefaceri, dreptul exclusiv al Bisericii de a interpreta Evangheliile, cultul Fecioarei, adorarea sfintilor. Au fost luate masuri de intarire a disciplinei clerului si a acelei din manastiri, iar episcopilor li s-a impus sa faca vizite anuale in propriile parohii;
- b) masuri de intarire a Bisericii. Papa era recunoscut ca singurul conducator al Bisericii catolice, caruia trebuiau sa I se supuna clericii din intreaga lume. Limba de cult a ramas latina;
- c) masuri de eliminare a sinoniei, nepotismului, cumulului de functii ecleziastice, mentinerea celibatului preotilor si reducerea fiscalitatii pontificale;
- d) masuri de reorganizare a invatamantului bisericesc. S-a pus accentul pe profilul moral al slujitorilor Bisericii. Aceasta a fost chemata sa creeze efecte dramatice care sa-I impresioneze pe credinciosi si sa-I faca sa retraiasca patimile martirilor.

Transpunerea in practica a hotararilor luate de consiliu s-a facut cu greutate

Suveranii erau ingrijorati de proclamarea suprematiei papei asupra clerului, in timp ce acesta din urma nu era dispus sa renunte la unele favoruri.

Tara catolica, in care influenta Reformei aproape nu s-a simtit, a fost Spania.

Pentru a preintampina raspandirea ideilor Reformei, Biserica catolica a creat *Congregatia Indexului*, care avea ca obiectiv examinarea tuturor scrierilor cu caracter religios sau laic si alcatuirea unor liste cu cele interzise catolicilor, numite *Index*.

In acest *Index* au fost cuprinse nu numai carti religioase ci si in alte domenii, inclusiv stiintifice intre care lucrarile lui Copernicus sau René Descartes.

Compania lui Iisus

Pentru a combate Reforma, catolicii au format, in 1534, un ordin religios, *Compania lui Iisus*. Intemeietorul sau a fost Ignatiu de Loyola, fost ofiter. Ordinul avea o organizatie militareasca. Membrii sai, iezutii, trebuiau sa se supuna superiorului ordinului, precum soldatii capitanului. Disciplina era impinsa atat de departe, incat membrii ordinului isi pierdeau orice personalitate sau vointa. Creat pentru evanghelizarea musulmanilor, ordinul si-a indreptat, in curand, activitatea contra protestantilor.

Iezutii au primit importante privilegii de la papa Paul al III-lea.

Avand de luptat contra ereziilor si pentru propagarea catolicismului, iezutii nu traiau izolati, ci in asezari umane. Mijloacele de actiune erau:

- a) predicile – in care era denuntata erezia luterana si calvina;
- b) spovedaniile – numerosi iezuiti au fost confesorii suveranilor ceea ce le-a permis sa dobandeasca un rol politic considerabil;
- c) invatamantul – iezutii au intemeiat scoli de mare valoare ;
- d) mesianismul – iezutii au mers in acest scop prin Extremul Orient sau America de Sud, unde predicau crestinismul.

Ei propagau credinta crestina, dar mentineau si foloseau traditiile religioase si culturale indigene.

Reforma protestanta a avut efecte benefice asupra Bisericii catolice, deoarece a obligat-o sa introduca reforme in trei planuri: al unor masuri disciplinare si reinnoirii pastorale, al unor intense activitati misionare si pe planul reflectiei teologice.

Ordinul iezuitilor a jucat un rol important in Reforma catolica.

Cu toate aceste masuri, unitatea Bisericii romano-catolice nu a mai putut fi refacuta. Dimpotriva, noile Biserici reformate au inceput actiuni de atragere a unor noi adepti din alte tari europene sau chiar din Lumea Noua.